

Náprava papírové měny formálná.

Formálná náprava měny dá se provésti zdánlivě snadno: stačí složit v libovolném poměru tři, čtyři nebo více korun v novou jednici, český frank, natisknouti tyto nové papírové peníze a směnit je za koruny dosavadní. Ale v tom je omyl, to ještě nestačí. Poněvadž nemívají země v dobách, kdy k formálné nápravě měny sáhají, cenové poměry ustáleny nebo aspoň ujasněny a není ani kurs měny v cizině spolehlivý, musí býti nová měna, nemá-li se její úprava minouti cílem, nějak zabezpečena, musí býti zaručena kupní síla nové měnné jednice doma i kurs její v cizině. Zabezpečiti kupní sílu měnné jednice doma je možno jediné tím, že se zaručí její směna za určité množství některých nejoběžnějších statků nebo i jen jediného statku, snad obilí, nebo zlata. Ale pak je nutno, aby tu byla nějaká instituce, která by vskutku směnu peněz za ustanovené množství tohoto statku na požádání opatřovala. U obilí nebo jiného podobného statku by se dala věc těžko provésti. Zato u zlata je u zemí se zlatou měnou učiněno takovéto opatření tím, že cedulová banka směňuje bankovky za zlato.

Za pravidelných poměrů ovšem tohoto opatření ani není třeba. Tu způsobuje totiž sám oběh statků, sama nabídka a poptávka po nich a sama nabídka a poptávka po penězích, že kupní síla peněz je stálá a je zaručena všemi statky.

Je-li zlato ve státě ve volném oběhu anebo jsou v oběhu směnitelné bankovky a je tudíž směnná hodnota jednice peněžní zaručena v prvé řadě jím, pak je tu vlastně spíše týž stav jako u směn za dob naturálních: zlato je věcným statkem, za nějž se ostatní statky směňují a jímž se směnná hodnota ostatních statků měří, totiž udává se, kolik těchto statků podle váhy nebo obdobně dle míry a množství je možno směnit za jednici váhy zlata, třeba že se normálně věc vystihovala naopak a udávalo se cenami, kolik jednic váhy zlata je nutno dáti za jednici váhy nebo míry ostatního zboží. Má-li země sice papírovou měnu pokleslou, ale jsou hospodářské poměry jinak již vyjasněny a ustáleny, pak je směnná hodnota měnové jednice podložena množstvím všech ostatních jednotlivých statků, jež za ni lze směnit, a není třeba nikoho ani nutiti, aby toto příslušné množství statků za papírovou jednici dal — ostatně bylo by asi sotva možno, aby tu veřejná moc s úplným zdarem zasahovala, jak jsme se v zavádění různých směrných cen v době válečné názorně přesvědčili — anebo aby snad stát nebo někdo jiný místo něho v krajním případě sám tuto směnu prostředkoval nebo zaručoval, počítaje v to i směnu papírových peněz za zboží nejoběžnější, za zlato. Oběh sám si autonomně, úplně svobodně rozhodne, na kolik si cení směnnou hodnotu jednice peněz a vyjádří svoje mínění cenovou úrovní všech statků a za těchto cen zároveň ji bez nucení zaručuje.

Ale nejen ve vnitřním oběhu, nýbrž i ve styku s cizinou se poměry utvářejí obdobně. Úroveň cen statků, ve vnitřním oběhu ustálená, již vnitřní oběh vystihuje a zaručuje směnnou hodnotu jednice peněžní, přenáší se i za hranice státu. Také tam jsou pro posouzení směnné hodnoty jednice peněz rozhodny ceny statků na trhu její domácí země, to jest množství statků, jež za ni je tam možno směnit. A poněvadž směnná hodnota jednice měnné, v cizí zemi zavedené, je vystižena v tamních cenách statků, je poměr směnných hodnot jednic měnových obou zemí dán úrovní cenovou v obou zemích, ba dokonce i cenami všech jednotlivých člených druhů statků, pokud jiné překážky buď umělé, jako cla, nebo přirozené, jako nesnadná přepravitelnost a j., tomu nepřekážejí nebo tento poměr cenový nekalí. Číselně dochází tato shoda cenové úrovně v domácí zemi a v cizině výrazu kursem jednice měnné v penězích země druhé. Kdyby bylo možno na příklad za pokleslou korunu koupiti u nás 3 kg pšenice, kdežto ve Švýcarsku bylo lze koupiti za frank 9 kg, a byla tudíž cena pšenice za metrický cent u nás $33\frac{1}{2}$ K, ve Švýcarsku $11\frac{1}{3}$ franku, je tím zhruba vystižena a zaručena cena koruny na třetinu franku; kurs koruny ve Švýcarsku by byl $0\cdot33\frac{1}{3}$ franku a kurs franku u nás 3 K.

Nejsou-li však poměry cenové v zemi vyjasněny a ustáleny, nemá pokleslá papírová měna ani spolehlivého ukazatele směnné své hodnoty, ani nijaké záruky této hodnoty. Pak je těžko vystihnouti, kolik tato jednice obecně, v celku doma platí, nebo by platiti měla, a není ani poměr cen statků doma k cenám v cizině vyjasněn a ustálen a nesouhlasí ani kurs měny domácí a cizí se základními principy, jež měnu tvoří a ovládají.

Chce-li někdo za takovýchto neujasněných a neurovnaných poměrů cenových pokleslou papírovou měnu napravit, musí se hlavně postarati o to, aby nějakým umělým způsobem nahradil přirozený základ, na němž za pravidelných okolností měna kotví, musí nějakým jiným způsobem vystihnouti a zachytiti směnnou hodnotu peněz a musí ji nějak uměle zaručiti.

Skládáním dosavadních jednic se dá, jak jsme viděli, jednice měnná zvýšiti v libovolném poměru. Ceny by pak číselně poklesly podle poměru skládacího na polovici nebo na čtvrtinu a pod. cen nynějších, a také kurs české koruny na peněžním trhu v cizině by byl dvojnásobný, čtyřnásobný nebo jiný násobek kursu dosavadního. Ale takováto náprava měny by byla jen na papíře, neboť pokles cen byl by jen zdánlivý a rovněž zvýšení záznamu kursového měny jen ryze početní, namnoze velmi přehnané nynější ceny zboží by přesto trvaly dále a měna by se věcně nezlepšila ani o vlas. Rovněž by se nijak tímto způsobem nepřispělo k ustálení měny; neboť právě proto, že by nebyla ani po této úpravě jednice měnné správně vystižena v cenách

statků její směnná hodnota a nebyla jimi zaručena, musila by se ustáliti uměle nějakým statkem, nejsnáze zlatem.

Tu by teprve nastala nesnáž, táž nesnáž, která by se objevila, kdyby chtěl někdo měnu ustáliti na základě rozháraných a přemrštěných cen, původně před naznačeným skládáním platných. Je dvojitá možnost. Kdyby stát si dovedl v cizině výpůjčkou opatřiti zlato a dal je do oběhu směnou za dosavadní papírové peníze na základě nesprávného poměru či relace, tedy kdyby snad poměru cen zboží v cizině a v zemi domácí odpovídala správná relace koruny a franku 3:1, kdežto váha zlaté koruny by byla stanovena čtyřikráté, místo třikráté, nižší než váha zlatého franku, nikdo by dosavadních papírových peněz za zlaté dobrovolně nesměňoval a kdyby byly nuceně vzaty z oběhu, podražily by ceny, až by se musily udávati za nové zlaté koruny, poměrně o tolik, oč by byla nová koruna lehčí než měla býti. Na tomto stavu věci by se ničeho v podstatě neměnilo, kdyby se zároveň snad nová jednice učinila dvojnásobná než byla jednice nyníjší, kdybychom se tedy snad vrátili nominálně k bývalému zlatému. Pak by nový zlatý měl v daném případě sice dvakráté méně zlata než frank, ale domácí ceny zboží by nebyly zhruba dvojnásobně než jsou ceny ve francích v cizině, nýbrž byly by poměrně právě o tolik vyšší jako prve, jen že by byly vyjádřeny čísly dvakráté menšími než prve. Přesto tedy, že by bylo do oběhu zavedeno zlato, ceny zboží a měna by se neustálily, naopak, byly by uvedeny jen v nový pohyb. Při tom ovšem se předpokládá, že by se již oběh peněz nově neuváděl v nový nepořádek výdajem papírových peněz s nuceným oběhem; jinak by snad po čase i zlato z oběhu zmizelo.

Kdyby v opačném případě stát vydal zlaté peníze i jen o nepatrné množství zlata hodnotnější než odpovídá správnému poměru cen zboží u nás a v cizině, vrhli by se všichni na výměnu papíru za zlato. Ale ceny by přesto nepoklesly, nýbrž lidé by platili vesměs papírovými penězi, pokud by papíry byly v oběhu, a zlaté peníze by se spekulací do ciziny vyvážely, až by zmizely z oběhu úplně. Výdaj na opatření zlata učinil by tedy stát zbytečně.

V takových případech, kdy není možno spoolehnoti se na ceny statků na domácím trhu a na poměr jich k cenám v cizině, musily by se zlaté peníze nabídnouti k směně za papírové peníze jako zboží za danou cenu tržní zlata, tedy za kurs měny v cizině, byť bylo známo, že není vytvořen způsobem přirozeným, a musila by se tato cena dle poměru trhu měniti, jsouc vydána často i na pospas úkladům spekulace.

Nejlépe se v takovýchto případech osvědčily státní konversní pokladny, jimiž se dá i ponenáhlu působiti na postupné zlepšování kursu měny. Ale tu dotýkáme se již druhého způsobu nápravy měny, nápravu skutečnou, o níž pojednáme v dalším oddíle.